

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผ้าทอเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาอย่างแพร่หลายและมีอยู่ทุกภาคของประเทศไทย ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์ รูปแบบ ลวดลาย เอกลักษณะ วัตถุประสงค์ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนการผสมผสานค่านิยมในสังคมที่สืบทอดมาจากชุมชนต้นกำเนิด โดยหญิงสาวในชนบทจะเตรียมตัวเตรียมใจในการใช้ชีวิตสำหรับการครองเรือนจะต้องฝึกหัดทอผ้าตั้งแต่เยาว์วัย จัดเตรียมข้าวของใช้ในพิธีแต่งงานของตนเองและฝ่ายชาย ผ้าทอจึงเป็นสิ่งหนึ่งที่ใช้ในชีวิตการครองเรือน ผ้าทอจะทอกันอย่างสุดฝีมือเก็บรักษาไว้อย่างเหมาะสมที่จะเป็นมรดกตกทอดให้กับลูกหลานหรือใช้เป็นของขวัญมาผู้ใหญ่ ซึ่งถือว่างานทอผ้าเป็นเรื่องของแม่บ้านแม่เรือน เป็นความสามารถเฉพาะตัวของหญิงสาวทุกคนที่พึงมี และถ่ายทอดฝีมือสู่ลูกหลานเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมสืบทอดกันมา จากการได้รับการถ่ายทอดฝีมือสืบทอดกันมา ทำให้การทอผ้าเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเมื่อว่างจากการเกษตรกรรม

กรมส่งเสริมการเกษตรในฐานะหน่วยงานหลักในการพัฒนาสตรีในภาคเกษตร ได้มีการส่งเสริมให้สตรีรวมตัวกันเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และให้การสนับสนุนมาตั้งแต่ปี 2518 เพื่อรับวิชาการความรู้ด้านการเกษตรและเคหกิจเกษตร นำไปปฏิบัติในครอบครัวและพัฒนาตนเองให้มีความมั่นคงในอาชีพ มีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2546) ซึ่งกลุ่มทอผ้าเป็นกลุ่มหนึ่งที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จนถึงวิสาหกิจชุมชนมีผลงานค่อนข้างเด่น มีความยั่งยืนมาโดยตลอด และในปี 2548 ได้มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ซึ่งมีเจตนารมณ์ที่จะให้การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ด้วยการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการและการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชนอันจะส่งผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และมีระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งโดยกำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดให้วิสาหกิจชุมชนที่จะขอรับการส่งเสริม

ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการ
คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

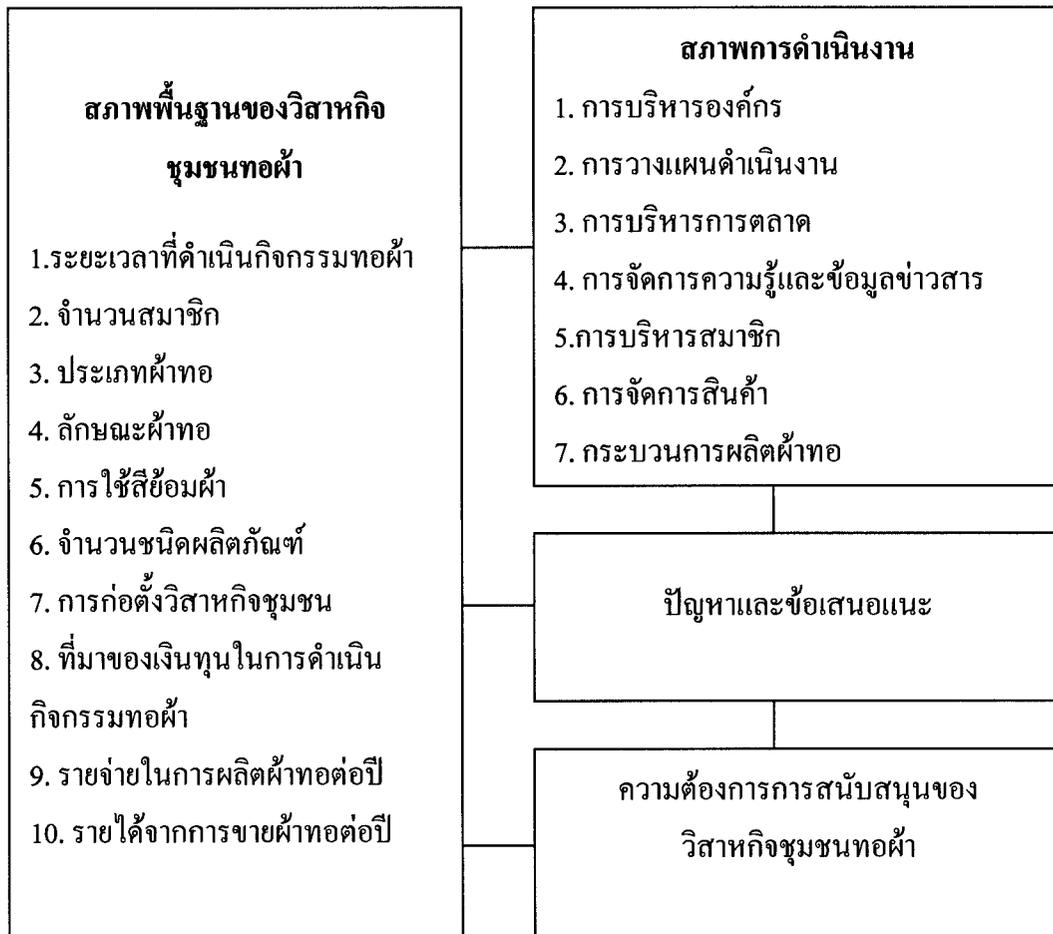
จังหวัดอุดรธานี มีกลุ่มมาขึ้นขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด 1,161 วิสาหกิจ
มีวิสาหกิจชุมชนทอผ้า จำนวน 287 วิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 24.7 ของวิสาหกิจชุมชนทั้งหมดที่
ยื่นขอจดทะเบียนและได้รับการอนุมัติในจังหวัดอุดรธานี การทอผ้าของวิสาหกิจชุมชนทอผ้ามีทั้ง
การทอผ้าฝ้าย ผ้าไหม การย้อมสีมีทั้งสีธรรมชาติและสีเคมี นอกจากทอผ้าเพื่อใช้เองและจำหน่าย
แล้ว บางวิสาหกิจมีการตัดเป็นชุดเสื้อผ้า หมอน กระเป๋า ผลิตภัณฑ์อื่นๆจำหน่ายด้วย ซึ่งทำให้การ
ดำเนินงานและกระบวนการผลิตตั้งแต่การเตรียมด้ายหรือไหมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับชนิดของผ้า
เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าไหม ลวดลาย เช่น ผ้ามัดหมี่ ผ้าขิด ผ้าก การย้อมสี เช่น สีธรรมชาติ สีเคมี
 เป็นต้น จากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าที่ผ่านมา ประสบปัญหาในบางกิจกรรม
ในด้านการย้อมสี โดยเฉพาะสีธรรมชาติ สีของผ้าที่ย้อมออกมาในแต่ละครั้งมีความไม่แน่นอน
สีตก วัตถุดิบในการทำสีไม่เพียงพอ เช่น คราม ด้านการออกแบบลวดลาย ที่มีทั้งลวดลายแบบ
โบราณและลวดลายที่ทันสมัยตามความนิยม ซึ่งบางวิสาหกิจยังขาดความรู้ด้านการออกแบบ
ลวดลายที่ทันสมัย ด้านการบรรจุภัณฑ์ วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่
สวยงามเหมาะสมกับสินค้า ไม่มีตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ของตัวเองเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์
และยังพบว่ามีปัญหาด้านการตลาดที่ต้องแข่งขันกับผลิตภัณฑ์เดียวกันของจังหวัดอื่น ๆ รวมถึง
ปัญหาด้านบริหารจัดการองค์กร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงานของ
วิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานีให้ละเอียดทุกด้านเพื่อจะได้วิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง
โอกาสและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนทอผ้า แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ ไปใช้ประกอบ
ในการวางแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานีต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทอผ้า
- 2.3 เพื่อศึกษาความต้องการการสนับสนุนของวิสาหกิจชุมชนทอผ้า
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทอผ้า

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าใน จังหวัดอุดรธานี

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าใน จังหวัดอุดรธานี ที่ยื่นขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและได้รับอนุมัติตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม 2548 ถึงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2549 จำนวน 287 วิสาหกิจ

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **วิสาหกิจชุมชนทอผ้า** หมายถึง กลุ่มทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี ที่ดำเนินการเป็นวิสาหกิจชุมชน โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตในชุมชนเดียวกัน และได้รวมตัวกันขึ้นขอจดทะเบียนประกอบกิจกรรมเป็นวิสาหกิจชุมชน ซึ่งได้รับอนุมัติเรียบร้อยแล้ว ตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม 2548 ถึงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2549

5.2 **สภาพการดำเนินงาน** หมายถึง การบริหารองค์กร การวางแผนดำเนินงาน การบริหารการตลาด การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิก การจัดการสินค้า และกระบวนการผลิตผ้าทอของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี

5.3 **ความต้องการการสนับสนุน** หมายถึง ความต้องการการสนับสนุนด้านการบริหาร องค์กร การวางแผนดำเนินงาน การบริหารการตลาด การจัดการความรู้ การจัดการสินค้า การบริหารสมาชิก และการผลิตผ้าทอวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนางานวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี